

Valsts izglītības satura centrs

**Metodiski ieteikumi skolēnu
instrumentālo, vokāli instrumentālo
ansambļu un popgrupu vadītājiem**

2016

Kolektīva izveidošana, dalībnieku komplektācija

Muzicēšana kolektīvā bērniem un jauniešiem veicina viņu personības attīstību, talantu un spēju izkopšanu, bagātina emocionālo un garīgo pasauli. Kolektīvās muzicēšanas mērķis ir veidot bērnos ne tikai pirmās profesionālās muzicēšanas prasmes un iemaņas, bet arī attīstīt sociālās un karjeras vadības prasmes. Bērnu un jauniešu vidū aizvien lielāku popularitāti iegūst muzicēšana instrumentālajos, vokāli instrumentālajos ansambļos un popgrupās.

Valsts izglītības satura centra (VISC) organizētajos konkursos dalībnieki piedalās tādos žanros kā instrumentālie ansambļi, vokāli instrumentālie ansambļi (ar skaņu pastipriņošām iekārtām un akustiskie), tautas mūzikas ansambļi, džeza ansambļi un popgrupas. Veidojot muzikālu ansambli, tā vadītājam skaidri jāzina, kāda žanra kolektīvs tas būs. Īpaši tas jāņem vērā vokāli instrumentālajiem kolektīviem. Ja ir pieejamas skaņu pastipriņošas iekārtas, tad ansamblis darbojas ar tām, ja to nav, muzicēšana ir akustiska. Svarīgi ir ievērot, ka gan mēģinājumos, gan koncertos un konkursos muzicēšanai jānotiek vienādos apstākļos. Tas nozīmē, ka akustiskie ansambļi uzstājas akustiski, bez skaņu pastipriņošas iekārtas, izņemot atsevišķus instrumentus, kā basa ģitāra un ģitāra ar skaņu noņēmēju, izmantojot lokālu pastiprinātāju. Šajā gadījumā jāievēro, ka lokālais pastiprinātājs ir jāpielāgo akustisko instrumentu skanējumam, jāsabalansē tā skanējums ar pārējiem instrumentiem.

Liela nozīme ir izvēlētajam repertuāram un muzicēšanas manierei, jo pamazām interešu izglītībā ienāk arī tādi žanri kā džeza mūzika un tautas mūzika, kuriem ir savs repertuārs un izpildījuma specifika un kuri prasa žanra uzlikto kanonu. Kolektīviem, kuri savā priekšnesumā izmanto skaņu pastipriņošu iekārtu, ir jābūt pieejamai minimālai iekārtai - katra instrumenta pastiprinātājam vai iespējai pieslēgties caur skaņu pulti. Popgrupām īpaši svarīgi ir dziedāt mikrofonos un ar skaņu pastipriņošu iekārtu, jo to prasa žanra specifika. Dziedāt mikrofonā ir jāmacās regulāri, tādējādi arī mēģinājumos jāstrādā ar mikrofoniem. Ja nav pieejama skaņu pastipriņoša iekārta, tad jāizvēlas dziedāt akustiski vai kopā ar vokālajiem ansambļiem.

Dalībnieku komplektācija parasti ir vienkāršāka gadījumos, kad kolektīvu veido no dalībniekiem, kuri jau apguvuši kādu mūzikas instrumentu. Sarežģītāka situācija rodas tad, kad ansamblis tiek veidots no iesācējiem. Tad ir vairākas iespējas – 1) veidot viendabīgu instrumentu ansambli, izmantojot instrumentus, kuru mācīšanu pārziņa vadītājs, 2) veidot jauktu ansambli un mācīšanās procesā piesaistīt citu instrumentu skolotājus, 3) veidot jauktu ansambli, piesaistot dalībniekus, kuri ir jau apguvuši kādu instrumenta spēli. Ieteicamais dalībnieku skaits ansambļos ir ne mazāks kā trīs dalībnieki, optimāli - 16 dalībnieki, maksimālais skaits varētu būt ap divdesmit, kāds, piemēram, džeza mūzikā ir bigbenda sastāvs.

VISC konkursos kolektīvi tiek dalīti jaunākajā un vecākajā grupā, tādējādi ir iespēja ar jaunizveidotu ansambli piedalīties jaunākajā grupā, neņemot vērā dalībnieku vecumu. Būtu jāizvairās ansambļos iesaistīt skolotājus vai profesionāļus. VISC organizētajos konkursos to dalība nav atļauta, protams, var būt izņēmuma gadījumi, piemēram, audzēkņa pēkšņa saslimšana.

Mācību process

Ir divējādas situācijas. Viena, kad kolektīvs tiek veidots no dalībniekiem, kuri ir apguvuši kāda instrumenta spēli vai kuriem ir pieredze, muzicējot līdzīgos kolektīvos iepriekš. Otra, kad dalībnieki mācās spēlēt instrumentus no pirmsākumiem. Ja ir jā māca dalībnieki kāda instrumenta spēlēšanā, kolektīva vadītājam ir jābūt zināšanām par attiecīgā instrumenta spēli vai ir jāpiesaista citi instrumentu spēles skolotāji, lai nodrošinātu kvalitatīvu nodarbību. Ja kolektīvā muzicē iesācēji, nebūtu pieļaujama situācija, ka skolotājs nepārzina kāda instrumenta spēli. Kolektīvos, kuru darbībā ir nepieciešama skaņu iekārta, vadītājam ir jāpārzina to lietošana vai jāpiesaista cilvēks, kurš darbojas ar skaņu iekārtām.

Liela nozīme ir repertuāra izvēlei, skaņdarbiem ir jābūt vienkāršiem, dalībniekiem labi uztveramiem un muzicēšanu veicinošiem. Pati muzicēšana kolektīvā dod ļoti pozitīvas emocijas. Konkursos ir nācies dzirdēt ļoti sarežģītas kompozīcijas, kuras netiek pienācīgi izpildītas, jo bērni vienkārši nav tām gatavi gan morāli, gan arī tehniski. Svarīgi ir bērnus motivēt muzicēt ar atdevi, lai muzicēšana sagādā gandarījumu un prieku arī tad, ja kaut kas nesanāk pietiekami labi.

Lai veidotos labs priekšnesums, svarīgas ir instrumenta spēles iemaņas, kuras ir panākamas ar individuālu darbu. Skolotāja uzdevums ir veidot bērnos apziņu, ka ir jāpilnveido katra viena individuālās spējas, lai iegūtu iespējami labāku kopējo rezultātu. Skolotājam ir jānodod precīzi uzdevumi individuālai instrumenta spēles pilnveidošanai. Nozīmīgs ir pats mēģinājumu process un nodarbību apmeklētība. Labus rezultātus var sasniegt tikai ar regulāru darbu ansablī.

Mācību procesā jāievēro galvenie kolektīvās muzicēšanas principi - ritmiska vienotība, melodiskās līnijas dominance, piebalsu sabalansēts skanējums un intonācija. Svarīgi ir bērniem mācīt klausīties, kas notiek blakus, kā arī kontrolēt savu balsi un pielāgoties kopējam skanējumam. Kolektīviem, kuri spēlē ar skaņu pastiprinošām iekārtām, ir jāpievērš uzmanība sabalansētam skanējumam. Jāsaprot, ka skaņa veidojas ne tikai no skaļuma regulēšanas ar skaņu pastiprinošu iekārtu, bet katrs instruments to var regulēt lokāli (piemēram, ģitāras vai basa ģitāras skaļuma regulēšana uz instrumenta vai lokālā pastiprinātāja), klausoties, kāds ir kopējais skanējums.

Īsi ieteikumi pa žanriem.

Instrumentālie ansambļi

Instrumentālajos ansambļos nav ierobežojumu instrumentu komplektācijā. Instrumenti var būt visdažādākie, svarīgi ir radīt sabalansētu skanējumu. Ir jāmotivē dalībnieki pilnveidot sava instrumenta spēli. Jāizvēlas viņiem piemērots repertuārs. Tam ir jābūt nospēlējamam un

dalībniekam saprotamam, tikai tad ir iespējams strādāt pie ansambļa spēles pamatelementiem – sabalansēta skanējuma, intonācijas, ritma un skaņdarba atklāsmes. Ir jānovērtē dalībnieku iespējas, nevar gaidīt no viņiem to, ko viņi vēl nespēj, jānāca bērniem patstāvīgi muzicēt kolektīvā, klausīties vienam otru. Kolektīva vadītāja vai kāda cita pieaugušā piedalīšanās ansablī nav ieteicama, jo parasti pieaugušais uzņemas vadošo lomu, liedzot bērniem darīt to pašiem, un viņi paliek it kā otrā plānā.

Tautas mūzikas ansambļi

Būtiskais, kas atšķir tautas mūzikas kolektīvus no citiem ansambļiem, ir repertuārs – tā ir tautas mūzika, vai konkrētāk - tautas dziesma vai melodija. Tā var nebūt tikai latviešu tautas mūzika, bet izmantojama arī citu tautu mūzika. Tautas mūzikas ansambļos vēlams iekļaut konkrētai tautai raksturīgos mūzikas instrumentus, protams, ir pieļaujami arī citi instrumenti, kuri nav raksturīgi attiecīgajai tautai. Šī žanra specifika - muzicēt var gan instrumentāli, gan vokāli instrumentāli, galvenais nosacījums, lai skanētu tautas mūzika.

Džeza ansambļi

Šis ir īpašs žanrs, kurā var muzicēt visdažādākie sastāvi- gan instrumentāli, gan vokāli instrumentāli. Kolektīvā pieļaujams gan liels dalībnieku skaits (piemēram, bigbends), gan tas var būt trīs dalībnieku sastāvā. Viena no īpatnībām, kura atšķir džeza mūzikas žanru no citiem, ir improvizācija, kura būtu vēlama katrā priekšnesumā. Ir saprotams, ka bērni vēl nav nobrieduši uz vietas radītām improvizācijām, bet ir iespējams mēģinājumu procesā iestudēt solo posmu kādam instrumentam, kuru atskaņo kā improvizāciju. Jaunākās grupas kolektīviem būtu pieļaujama arī džeza standartu (populāras džeza tēmas) aranžijas izpildījums bez improvizācijas.

Popgrupas

Žanra specifika prasa dziedāt mikrofonos fonogrammas pavadījumā. Protams, mācoties balsvedību un citas vokālās lietas, tas ir jā dara akustiski, lai varētu kontrolēt intonāciju, balsu noturību, dikciju un tekstu. Kad visas šīs lietas ir apgūtas, ir jādzied mikrofonos, jo dziedāšana mikrofonā ir jānācās.

Akustisku instrumentu iesaistīšana priekšnesumā prasa papildu apskaņošanu. Nozīmīga priekšnesuma sastāvdaļa ir fonogramma, tai būtu jābūt caurspīdīgai un nepiesātinātai ar dažādu instrumentu vienlaicīgu skanēšanu, lai varētu izcelt vokālo priekšnesumu. Ja iespējams, ir jāizmanto profesionāla fonogrammu veidotāja pakalpojumi. Slikta prakse ir izmantot gatavos sintezatora piedāvātos pavadījumus, kuri ir vienveidīgi un pārāk piesātināti.

Arī šajā žanrā liela uzmanība ir jāpievērš izvēlētajam repertuāram, lai tas būtu piemērots un atbilstošs dalībnieku vecumam. Jaunākās grupas kolektīviem nevajadzētu aizrauties ar daudz balsību, pietiktu ar divbalsību piedziedājumā. Arī skanīgs unisons ir augstu vērtējams. Vecākajā grupā būtu jāizvērtē kolektīva iespējas dziedāt daudz balsīgi, jo dziedāšana mikrofonā prasa papildu koncentrāciju un bieži nav iespējams kontrolēt savu balsi, kā arī dzirdēt blakus dziedātājus.

Tikpat svarīgi ir veidot skatuves tēlu un izmantot kustības. Būtu jāizvairās no primitīva teksta atainošana kustībās. Vajadzētu mēģināt iestudēt pārdomātas choreogrāfijas, kuras netieši palīdz dziesmas satura atklāsmē. Ir vēlama pieredzējuša choreogrāfa konsultācija.

Valsts izglītības satura centra
Interēšu izglītības un audzināšanas darba nodaļas
vecākais referents E.Šķetris
67350811